

Θεόκτιστα και χειροποίητα:

Νομική προστασία
του αγροτικού πολιτιστικού
τοπίου των Κυκλάδων

26 Σεπτεμβρίου, στις 19:00

Ιωνικό Κέντρο (Λυσίου 11, 105 56 Πλάκα)

Με μόχθο και ενστικτώδη καλαισθησία, οι κάτοικοι των Κυκλάδων βάσισαν επί αιώνες ή και χιλιετίες την επιβίωσή τους στο υλικό που είχαν σε αφθονία – την πέτρα και μάλιστα την ξερολιθιά. Χάρη σ' αυτήν –στις πεζούλες, στα αλώνια, στα σταβλάκια, στους λιθόστρωτους δρόμους– κατόρθωσαν να κάνουν φιλόξενους αυτούς τους μεγάλους βράχους μες στη μέση του Αιγαίου.

Πλαισιωμένα από την ξερολιθιά, τα έργα λιθοδομής με συνδετικό υλικό –οι κατοικίες, οι ανεμόμυλοι, οι περιστεριώνες, τα εκκλησάκια– φιλοξένησαν την ανθρώπινη ανάγκη, σοφά τοποθετημένα στις καμπύλες και τα υψώματα του εδάφους, ακολουθώντας και όχι διαταράσσοντας τη φυσική του διαμόρφωση, εξοικονομώντας και όχι σπαταλώντας πόρους, σε αρμονική συνύπαρξη με τον κυκλαδίτικο ήλιο και αέρα.

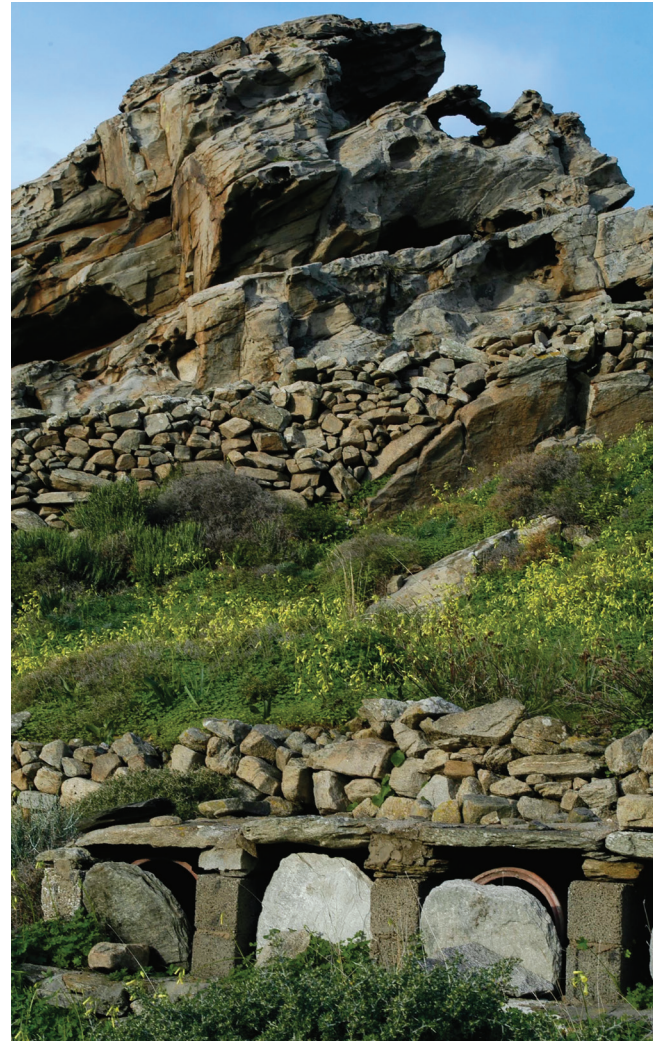
Ο τρόπος ζωής που συνέδεε μέχρι πριν λίγα χρόνια τα αιγαιοπελαγίτικα νησιά, θα μπορούσε να αποτυπωθεί στις λέξεις: μόχθος, αυτάρκεια, λιτότητα, συλλογικότητα, ομορφιά. Οι προσεκτικά και με μεράκι στοιβαγμένες, ακατέργαστες πέτρες είναι αλληλένδετες και με ένα ήθος, έναν τρόπο συμβίωσης των ανθρώπων και μια σχέση τους με τη φύση, που πλέον μοιάζει επείγον να φέρουμε ξανά στο προσκήνιο. Πολλά από τα νησιά αδυνατούν πλέον να καλύψουν ζωτικές ανάγκες, φτωχαίνουν μέρα με τη μέρα όχι μόνο σε καλλιεργήσιμο έδαφος, αλλά και σε νερό.

Αν μέχρι πριν λίγες δεκαετίες οι Κυκλαδίτες περίμεναν να τους φέρει το καράβι «μόνο καφέ, ζάχαρη και ρύζι», είναι πια λίγες οι ανάγκες που ο τόπος μπορεί να καλύψει. Η αξιοζήλευτη αυτάρκεια θα μπορέσει να υπάρξει ξανά, τη στιγμή, λόγου χάρη, που κάποιοι από εμάς ήδη καταναλώνουμε αρχαϊκά υδάτινα αποθέματα, όπως λέγεται;

Παράλληλη, όχι όμως τοπική, μα πανανθρώπινη απώλεια είναι εκείνη του πολιτιστικού πλούτου. Τις τελευταίες δεκαετίες στρέψαμε συλλογικά τις δημιουργικές δυνάμεις και τους οικονομικούς πόρους μας στην εκρίζωση της υπερωιωνόβιας ελιάς που κληρονομήσαμε και στην αντικατάστασή της με υβριδικά προϊόντα φυτωρίου βιομηχανικής κλίμακας. Μαζί με τα ροζιασμένα κλαδιά και τα ασημένια φύλλα, η ανθρωπότητα χάνει μέρος από το φως της. Συμβάλλουμε στη μη αναστρέψιμη απώλεια της βιοποικιλότητας όχι μόνο της ενδημικής χλωρίδας και πανίδας, αλλά και του παγκόσμιου πολιτισμού.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ 2025:
«Αρχιτεκτονική κληρονομιά:
Γεφυρώνοντας το παρελθόν
με το μέλλον»

φωτογραφία: Πάρος, Καρολάιν Χωλ

φωτογραφία: Τήνος, Μάνθος Πρελορέντζος

«Χειροποίητα» αποκάλεσε τα νησιά των Κυκλάδων ο Καστοριάδης, «θεόκτιστα» ήταν τα τοπία τους με τα ταπεινά τους κτίσματα για τον Άρη Κωνσταντινίδη.

Μεταπολεμικά, αυτά τα θεόκτιστα και τα χειροποίητα παραδόθηκαν στο έλεος των δυνάμεων εκείνων που οδήγησαν στο να ονομαστεί ο 20ός αιώνας «αιώνας της απληστίας», «της ασχήμιας» ή, ηπιότερα, «της σπατάλης».

Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες αναγνωρίζεται και πάλι η αξία αυτής της κοινής κληρονομιάς, τόσο η περιβαλλοντική –οι αναβαθμίσεις αποτελούν δοκιμασμένα επί αιώνες ετοιμοπαράδοτα έργα-αντίδοτα στην κλιματική αλλαγή, αντιπλημμυρικά και αντιδιαβρωτικά– όσο και η πολιτιστική, η αισθητική και η οικονομική. Δεν αργεί η μέρα που οι καλοβαλμένες πέτρες –όπου ακόμη στέκουν– θα διαφοροποιήσουν τον έναν ηλιόλουστο τόπο από τον ανταγωνιστή του και ο σχιστόλιθος, ο γρανίτης, ο ασβεστόλιθος θα μετατραπούν σε τουριστικό χρυσό.

Αυτό το διάστημα βρίσκονται σε δημόσια διαβούλευση τα νέα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια, που θα κρίνουν, μεταξύ άλλων, τι θα συμβεί κατά τις επόμενες δεκαετίες στο παραδοσιακό αγροτικό τοπίο και τις κατασκευές και κτίσματα που το αποτελούν. Στην ουσία, κρίνεται αν αυτή η πολιτιστική και περιβαλλοντική κληρονομιά θα αντιμετωπιστεί με σεβασμό ή θα αλλοιωθεί περαιτέρω και θα χαθεί για πάντα, και μαζί της η καλλιεργήσιμη γη και οι υδάτινοι πόροι των Κυκλάδων.

Λέγεται ότι οι αναβαθμιδωμένες εκτάσεις στη χώρα μας είναι πολλές και, συνεπώς, δεν είναι ρεαλιστικό να προστατευτούν στο σύνολό τους. Κι όμως, στην πραγματικότητα είναι ελάχιστες, συγκεντρωμένες σε ένα μικρό κομμάτι της επικράτειας – ως επί το πλείστον στα νησιά του Αιγαίου. Αυτά ακριβώς τα «πολιτιστικά τοπία» είναι το αντικείμενο προστασίας της διεθνούς νομοθεσίας που έχει κυρωθεί και από τη χώρα μας. Η καταστροφή που έχει ήδη συντελεστεί στα νησιά μας πρέπει στο εξής να λειτουργήσει ως αποτροπή και όχι ως νομιμοποίηση.

Η αναγνώριση της αξίας των παραδοσιακών αγροτικών κατασκευών και των τοπίων που συνθέτουν αποτυπώνεται στο διεθνές και εθνικό Δίκαιο των τελευταίων δεκαετιών. Η εκδήλωση επιχειρεί μια διερεύνηση: αφενός της υφιστάμενης νομικής προστασίας των τοπίων αυτών και των μεμονωμένων κτισμάτων και κατασκευών που περιλαμβάνουν, ξερολιθικών και μη· αφετέρου των δυνατοτήτων εφαρμογής της προστασίας αυτής στην πράξη.

Στόχοι της εκδήλωσης είναι οι εξής:

- να γίνει γνωστό στους φορείς και στους πολίτες (ιδίως, αλλά όχι αποκλειστικά) των Κυκλάδων **ότι οι ξερολιθικές και άλλες παραδοσιακές αγροτικές κατασκευές προστατεύονται** εντός διαφόρων νομικών πλαισίων·
- να διερευνηθεί **ποια είναι αυτά τα πλαίσια και ποιο το είδος της προστασίας**·
- να εξεταστεί **γιατί η προστασία δεν εφαρμόζεται στην πράξη**, καθώς και με ποιους τρόπους παρακάμπτεται·
- να διερευνηθούν **τρόποι διασφάλισης** της εφαρμογής της προστασίας·
- να τονιστεί η **υποχρέωση ύπαρξης σχετικών προβλέψεων στα νέα, υπό διαβούλευση, Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια**, καθώς και να ενημερωθούν οι Δήμοι και οι μελετητικές εταιρείες.

ΟΜΙΛΗΤΕΣ (ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΑ)

- **Μαρία Καραμανώφ** (Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας ε.τ., Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας)
- **Ιάκωβος Μαθιουδάκης** (Αν. Καθηγητής Διοικητικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ, Δικηγόρος)
- **Ελένη Μαΐστρου** (Αρχιτέκτων, Ομ. Καθηγήτρια EMT, Πρόεδρος του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της ΕΛΛΕΤ)
- **Βιβιάννα Μεταλληνού** (Αρχιτέκτων, Ιστορικός Περιβάλλοντος)
- **Θεόδωρος Χίου** (Μεταδιδάκτωρ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Δικηγόρος, Πρόεδρος Εταιρείας Τηνιακών Μελετών)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ **Γιώργος Λιάλιος** (Δημοσιογράφος, εφημ. *Η Καθημερινή*)

Θα ακολουθήσει συζήτηση

Παράλληλη Έκθεση Φωτογραφίας Κυκλαδικών Αγροτικών Τοπίων και Κτισμάτων, 27/9-18/10 στον χώρο «Σ22» των Εκδόσεων Νεφέλη (Κ. Σμολένσκη 22, Εξάρχεια, Δευτ.-Σάβ. 10:00-17:00)

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

Διεύθυνση
Νεότερης
Πολιτιστικής
Κληρονομιάς

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ (ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΑ)

Αμπασάδα Τήνου • Andros Routes • Άνεμος Ανανέωσης Σίφνου • Δίκτυο για Βιώσιμες Κυκλάδες • Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αγίου Ιωάννη Κύθνου • Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού • Ερευνητικό Κέντρο Άνδρου • Κίνηση για την Προστασία των Νησίδων • Κίνηση Πολιτών Πάρου • Νήσος Αμοργός • Πολιτιστικός Σύλλογος Αγκαιριάς Πάρου • Save Ios • Σύλλογος Μονιατών Νάξου «Η Τέχνη» • Σύνδεσμος Δρυοπιδίων Κύθνου • Σύνδεσμος Ιητών • Σύνδεσμος Κυθνίων • Σύνδεσμος Σικινητών • Το Μιτάτο της Αμοργού

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

European Heritage Days
Journées européennes
du patrimoine

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ 2025:
«Αρχιτεκτονική
κληρονομιά: Γεφυρώνοντας
το παρελθόν με το μέλλον»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΠΑΡΟΥ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΣΙΚΙΝΗΤΩΝ

ANDROS
ROUTES
FOOTPATHS NATURE CULTURE RESEARCH ACTIVITIES

